

Auto Portreti

„Svaki lik slikan sa osećanjem lik je umetnikov, a ne modela koji mu sedi. Model je samo povod, slučaj. Slikar ne otkriva njega; pre će biti da na platnu slikar bojama otkriva sebe.“

Oskar Vajld, *Slika Dorijana Greja*

Portret je skup elemenata sa kojima se mogu praviti različite kombinacije. Zbir ovih elemenata je ograničen, ali njihovim kombinovanjem dobijaju se najrazličitija ljudska lica. Postoje granične tačke kada portret gubi odlike ovog likovnog žanra i postaje nešto drugo. Ko je predmet interesovanja portretiste: onaj koga portretiše ili je njegovo viđenje drugog tek prostor za otkrivanje samog sebe? Polazeći od ovih pretpostavki Zoran Kuzmanović u svojim autoportretima problematizuje shvatanje individualnog, subjektivnog, ličnog.

Portret je celina čiji su elementi u funkciji te celine. U radu *Autoportret na štelovanje* ovaj princip je pervertiran. Kuzmanović formira profil polazeći od ograničenog skupa elemenata. Linearna struktura rada naglašena je zasebnošću svakog elementa - oko, nos, usta. Ovi elementi su toliko uprošćeni da su svedeni na znak. Ako se pođe od toga da je funkcija portreta prenošenje *određenih* crta lica, onda je ovakvim svođenjem destabilizovana funkcija portreta. S druge strane, autor daje mogućnost intervencije posmatraču što je, na šaljiv način, istaknuto i u nazivu. Ovim se nepromenljivost izraza i završenost rada dovodi u pitanje. Istovremeno, time se na novi način preispituje priroda portreta.

U radu *Tri stanja* utrosručena je linearna forma profila iz prethodnog rada: identični profili postavljeni su u tri različita položaja i međusobno povezani. Za razliku od prethodnog rada u kojem je naglasak na detalju, elementu portreta, ovde se ističe celina. Ipak, princip celovitosti portreta doveden je do granične tačke jer dobijena forma, zapravo, uopšte ne liči na portret: ona podseća na arabesku, apstraktnu formu koja je, moglo bi se reći, suprotna autoportretu. Međutim, postoji sličnost u drugom registru. Arabeska pleni svojom dekorativnošću, likovnošću, ali je njen sistem kombinovanja apstraktnih, geometrijskih formi u izvesnom smislu neproziran za posmatrača baš kao što portret uvek nosi neku tajnovitost, višeznačnost koju je teško definisati.

Zaseban rad čine četiri grubo obrađena autoportreta modelovana prema otisku glave autora. Odsustvo psihološke produbljenosti u ovim autoportretima rezultira monumentalnošću i izražajnošću. Tome doprinosi i oblik kacige ili srednjevekovnog ratničkog oklopa koji je u osnovi ovih autoportreta. Ovaj oblik se menja i razvija u pravcu postepenog otvaranja prvobitno sasvim zatvorene forme karakteristične za jedan od autoporteta iz ove serije lišenog čak i najosnovnijih elemenata kao što su oči, nos, usta. Drugi autoportret iz ove serije ima otvor umesto nosa tako da je kompaktnost svojstvena prethodnom autoportretu narušena i to na sasvim neočekavan način. Rezultat tog procesa je perforirana površina trećeg autoportreta sa prepoznatljivim motivima - pojednostavljeno predstavljenim figurama duhova i drugih neobičnih oblika poput onih ocrtanih u talogu kafe.

Ovi autoportreti su zapravo kombinacija različitih prepoznatljivih formi: maske, šlema, posude. Istovremeno, anulirana je funkcija svakog od ovih predmeta: onaj sa drškom ima perforiranu površinu tako da nema funkciju posude, ili šlema (da štiti - što je osnovna uloga šlema ili nema otvor za oči, a podseća na masku). U tom ključu i predstavljачka uloga

autoportreta dovedena je do graničnog slučaja ocrtanog kroz razliku *portret - autoportret - antiportret*.

Svi portreti rađeni su od aluminijuma: hladan i siv, ovaj materijal svojim svojstvima odupire se portretisanju čime se izoštrava polazno pitanje autora: kada portret gubi svoju funkciju i prestaje da bude portret?

Reljefi sa nazivom *Pakovanja* razlikuju se od prethodnih radova. Na njima se, samo u tragovima, prepoznaju elementi portreta kombinovani sa floralnim i životinjskim motivima nalik izmaštanom svetu dečjeg crteža. Naziv rada u suprotnosti je sa prethodno pomenutim motivima. On se direktno odnosi na štancne po kojima se prave kutije za lekove, a to su pravougaone konstrukcije koje dominiraju reljefima.

U ovim radovima nestaje portret kao definisana likovna forma, izuzev nekoliko njegovih elemenata. Na prvi pogled, vezu između ovih reljefa i autoportreta teško je uočiti jer upućuju na dva savim različita registra: portret reprodukuje crte lica izvesne osobe i u tom smislu je individualizovan i neponovljiv za razliku od beskrajno ponovljivih matrica za proizvodnju kutija. S druge strane, kutija jeste neka definisana forma, kao i portret, sastavljena od određenog skupa elemenata (opet, kao i portret). Dovođenjem u vezu ova dva registra redefinisano je shvatanje ličnog, subjektivnog: gubljenje individualnosti, emancipovanje ponašanja svedenog na matricu koje se kroz različite registre - od ekonomije do kulture - prenosi do pojedinca.

Ovakvom redukcijom, gotovo degradacijom autoportreta Zoran Kuzmanović preispituje problem identiteta. Njegovi autoportreti ukazuju na proces destabilizovanja individue, gubljenja identiteta shvaćenog kao entitet, celina, oličenog u portretu ili autoportretu. Identitet postaje promenljiva koja se uvek iznova formira, gradi, menja u odnosu na kretanje, kontekst. Iz tog razloga Zoran Kuzmanović u registar autoportreta uvlači različite predmete: masku, kacigu, posudu, kutiju, arabesku ili sve to istovremeno. U kulturi koja nastaje početkom XXI veka identitet se pojavljuje kao neka vrsta ambalaže promenljivog sadržaja, skup elemenata nedefinisanog karaktera ili je to tek novi model neprekidnog nastajanja identiteta, *work in progress* kojem se treba prilagoditi.

Maja Stanković